

Toót-Holló Tamás

Az örömem a titkom

Részlet a *Csordul a csepp* című regényből

K

(1)

Ideadta a király nekem a diót. Én meg elültettem.

De nem volt mit neki megüzennem. Arról meg különösen nem, hogy meg-nőttek volna azok a diók.¹

Még a fiunk sem nőtt meg, nemhogy azok a diók.

Én úgy mentem mellőle el, hogy neki aztán se két szép diót fel nem nevel-gettem, se élni képes fiút meg nem szültem.

Mégis szeret engem.

(2)

Pedig én is csak úgy vagyok neki, ahogy volt már neki egy másik.

Se öltözve, se öltözetlen. Se úton, se útfélen. Se ajándékba, se csak úgy ingyen.

¹ Vö.: **Mátyás király és a székely ember lánya** (magyar népmese). A történet számos alakvál-tozata indul el azzal, hogy a Mátyás parancsára megnyúztatni rendelt kő láttán elbizonytalan-kodó, nagyban tanakodó emberek sokaságából egy okos lány tűnik ki, aki azzal a képtelen ellenkérelemmel teszi nevetségessé a király eleve képtelen rendelkezését, hogy az apját, a derék székely embert felküldi Budára, mondaná meg a királynak: megnyúzzák ők azt a követ, de csak akkor, ha a király előbb a véré-t veszi vagy véteti. Ez a furfangos válasz a törté-net egyik-másik változatában (mint például az **Illyés Gyula**-féle *Hetvenhét magyar népmese* című gyűjteményben szereplő variánsban is) odáig vezet, hogy a király jutalmul pénzt és két diót ad a székely embernek, mégpedig azzal, hogy ültesse el azokat a lány, s mire azok a diók megnőnek, megint jöjjön el hozzá az okos lány apja. Amint hazaér, a lány a két diót nem elülteti, hanem feltöri, megeszi, s egy idő múltán, mikor a mellei már szépen kikere-kednek, visszaküldi az apját a királyhoz. A történet összes variánsa szemérmesen elhallgatja, hogy a lány pontosan tudta, hogy a király neki szóló ajánlata a szépen formálódó női mellek kedvéért és kedvére tett ajánlat volt, miközben a mesékben ebben a pillanatban megszólal egy mindentudó narrátor, aki csak úgy személytelenül megjegyzi, mintegy kívülről tudatja, hogy azok a diók bizony a lány szépen gigömbölyödő melleit jelképezték. A szemérmesség értelme itt nagyon világos: a külső narrátor megjegyzése azért szükséges, hogy se a király, se a lány ne bonyolódjon bele a szükségesnél jobban ebbe az érzéki motívumba, így ők itt a látszat szerint valamiféle játékos évődésben vesznek csak részt, amelyről csak a narrátor tudja és közli pontosan, miféle hús-vér jelenséggel áll szoros kapcsolatban. Mi persze tudván tudjuk, hogy az sem véletlen, az ajándékba adott diókból éppen kettő jut ki, ahogyan a férfiak szerszámát kísérő heregolyók – népiesen szólván: diók – is ketten ékesítik a férfiaságot.

De a kőnek vérét véve, de menten.
 És én egyre ezt ünneplem.
 Se kérésre, se kéretlen.
 A tűzből visszatértek körében.

(3)

Tudván, hogy a fiunk úgy halott, hogy életben van. Mert visszajön a tűzből. Hogy ne legyen más ő se, mint egy rejtett egyesülés örömteli részese.²

(4)

Ebben a rejtett egyesülésben örömmre lelni vagyok hát én is részes. És a részemmet én vagyok az, aki itt bárkivel megosztom.

Ez itt a dolgom. Mert én erre az örömmre születtem. Akár serdületlen, akár éretten. Akár elsőre, akár végeérhetetlen.

Úgy, hogy nem én cselekszem. Mert inkább a maga mérhetetlen táncával cselekszik itt a Semmi. Úgy, hogy hagyom cselekedni, mintha éppen volna. Épp ezért nem jut aztán egyeduralomra.³

(5)

Nem tudok mit kezdeni a fiammal. Nem tudom dédelgetni. Nem is tudtam soha. Mire beleszoktam volna, elragadta a halál. S ahogy búcsút vettem tőle, belém is már csak háltni járt a lélek.

Hogy aztán nálam is kihunyjon a mécses.

És erre itt vagyunk. Én úgy, ahogy elmentem. Ő meg úgy, hogy csak úgy elhúz mellettem. Napról napra a fejemre nő. S nem azért, mert olyan engesztelhetetlen. Ő sem tehet arról, hogy az ereje ennyire fékezhetetlen.

(6)

Én vagyok az a kő, akinek a vérét kell venni. S nem ám előbb megnyúzni.

És az én ünnepem lesz az is, amikor a szerelemért megint a véretem adom. Ahogy a születés során-rendjén, úgy az szüntelen teremtés újdonságján remeklésén.

De csak úgy szíves-örömet. Hogy a Királyok Hegyén is csak úgy legyen, hogy ott a szerelem megéljen.

Hogy senki ne higgye többé, hogy a szerelemmel kősziklán nem terem, s hozzá még a mezőn sem vetnek.

Pedig ha az a szerelem kősziklán teremne, nem egy kisasszonynak keze-lába törne.

Pedig ha a mezőn vetni, mint a búzát, lehetne, sok nyalka úrfiacska szántóvető lenne.⁴

² Vö.: *Filius noster mortuus vivit rex ab igne redit et coniugo gaudet occulto*

³ Vö.: **Lao-ce: 3.** (Karátsón Gábor fordítása)

⁴ Vö.: **Ha Petriből elmégysz, soha vissza ne nézz** (magyar népdal)

(7)

Ha a két feltörni küldött dióm engem felnevelne, ágas-bogas lenne a diófa teteje. Hogy az uram azt hihesse, csak egyetlen kislányt neveltek a kedvére.

Hogy azt az egyet ne adná a világért, az anyjának a mennybéli jussáért.⁵

De engem nem a dióm nevelt. S hogy kinek vagyok én a mennybéli jussa, azt én meg nem mondhatom, de a kőnek vére hullását én még itt szépen kijárom.

Hogy az az ünnep tényleg hét világra szóljon. Se öltözve, se öltözetlen. Se úton, se útfélen. Se ajándékba, se csak úgy ingyen.

(8)

Furcsa, hogy az az én jussom, hogy a Királyok Hegyén szertartást vezessek, de örömmel elfogadom a sorsom. Mátyás méri ki rám, s nála jobban senki nem tájékozódhat ezen a valószerűtlen tájon. És senki nem igazodhat el jobban az itt ránk váró feladatokon.

Az örömem a titkom. És ezt mindenkivel megosztom. Anélkül, hogy a magyarázatát adom.

Mert nincs is rá magyarázatom.

De van hozzá kellő fényem. Regiomontanus azt mondta, a Királyok Hegyének aranykori fényei pontosan úgy ragyognak, ahogy az én aurám fénye ragyog. Hogy az itteni fények és az én fényeim egymásnak vannak teremtve.

Én ehhez nem tudok mit hozzászólni, csak örömmel hallom. Mert az örömem leplezetlen. És felmérhetetlen. És kiismerhetetlen.

Mert nem függ össze semmilyen a józan ész diktálta paranccsal.

Nekem is volna okom elbizonytalanodni, ahogy a fiam is így jár néha.

Sőt, én még szerepzavarban sem vagyok, pedig lehetnék.

Én szinte a semmiből jövök. Amit a másik természetben megéltem, az anynyi, mint amennyit egy gyereklány megélhet tizennégy éves koráig. Ami szinte semmi. Királyi pompával körülvett semmi. Igen, persze. Ott volt a test ajándéka, a gyermek áldása. Amiből meg eljött a halál aratása.

És most, hogy visszatértem, olyan ünnep körébe vagyok helyezve, amely nem engem ünnepel, hanem egy másik, valaha volt lányt. Az okos lányt. Aki ezzel nem más, mint egy élő legenda. Nincs köztünk, de mégis köztünk él.

A vérét hullató kő ünnepén is őt ünnepeljük. Ezt az ünnepet viszont én álmodhatom meg. A magam örömére, a magam kiteljesedésére.

Ez is fejben dől el. És nálam minden, ami fejben dől el, derűnek lesz a forrása.

Regiomontanus ezt bölcs derűnek nevezi, de nem tudom, miért lennék én bölcs. Honnan tanultam volna én bármi bölcsességet? Számomra inkább ez az Ég ajándéka.

Hogy amikor kirajzolódik körülöttem egy másik nő mintázata, abban a saját mintáimnak is előjön a gazdagsága.

Ebben én önfeledten járom a magam táncát. Illa viszont nem tudja elengedni az erre fel elszabaduló bánatát.

Amit én szintén megérték. Ő többet élt, többet szomorkodott Mata miatt. Nem tudom a magam érzéseit összehasonlítani az övéivel.

⁵ Vö.: Ágas-bogas a diófa teteje (magyar népdal)

Ő elveszítette a szerelmét. Aki ráadásul hazugságban születő szerelmet lobbantott benne lángra.

Én pedig elveszítettem a gyermekemet, mielőtt elveszítettem volna az életemet. De ez gyorsan ment. Nem lassan emésztő tűzzel pusztított el, hanem valahogyan úgy, mintha villámcsapás sújtott volna le rám és a gyermekemre.

De ezzel sincsen vége. Mert én itt és most a fiamat másodszor is elveszítem. Ezt pedig valójában itt senki sem érzékeli jól körülöttem. Mert azt hiszik, az újjászületésnek nekem örülnöm kellene. Örülök is neki.

Miközben látva látom, hogy most is a veszteség érzése kerülgethetne, ha megadnám magam neki. Mert a fiamat azzal is elveszítem, hogy látom rohamosan férfivá érni körülöttem. És nem tudni, hol áll meg az ő kiteljesedése. Lehet, hogy még a saját apámat is felfedezhetem abban, ahogyan kialakul a maga tőlem független természete. Most is úgy néz ki már, mintha nálam egy tucat évvel idősebb lenne.

Belegondol valaki ebbe? Hogy visszakapom a fiamat, aki viszont olyan gyorsan nő túl rajtam, mintha az égisz ére fa egyik hajtása lenne. Én pedig annak a fának az alján lennék egy kis hervatag virágocska.

A titkom viszont az, hogy így is, úgy is átjár az öröm. Az élet öröme. Az aranykori ragyogás minden derűje.

Akkor is, ha olyan ünnep szertartását végzem, amely egy másik nő tiszteletét, egy másik szerelem emlékét szolgálja. S akkor is, ha úgy kaptam vissza a valaha elveszített fiamat, hogy nem tudom kiévezni azt, hogy a gyerekem lenne. Hiszen úgy nő, hogy elhagy engem. Hogy a növekedésével az ölelésemből is kinő menten.

De nem bánom én se ezt, se azt. Ünnepet álmodok úgy, hogy közben a magam örömét abban is fellelem, hogy közben én lehetek az, aki nincsen se öltözve, se öltözetlen. Se úton, se útfélen. Se ajándékba, se csak úgy ingyen.

Egy fiamnak tisztelt meglett férfit simogatok gyereklánként, soha el nem feledve, hogy ez a simogatás azért helyénvaló, s kicsit sem vérforraló, mert ez a meglett férfi az én gyermekem. Aki úgy tisztel az anyjaként engem, hogy lassan gyereklánként sajnálhatna le maga mellett, ha csak egy kicsit is megérezné, milyen is a férfi, ha egy nővel szemben tényleg szívtelen.

Ő nőttön-nő, én pedig gyereknek maradok meg. Ő már férfiasságot tanul, én pedig még csak elleshetem, milyen lehetne a talán soha meg nem születő nőiességem.

De minden jól van így, ahogy az élettől ajándékba kapom.

Ünnepeket álmodok, s minden így megszülető ünnep az én álmom.

(9)

Legyen bár az az ünnep a kő vérének ünnepe. Ez egy másik nő borotvaéles eszét köszönti.

Legyen bár az az ünnep a pillangó röptetésének ünnepe. Ez egy másik nő varázslatos elcsábítását köszönti.

S legyen bár az az ünnep a fiam visszatérésének ünnepe. Ez egy másik természet uralkodását köszönti. Az alkimisták mágiját élteti.

Mondhatnám, hogy kétes értékű ez a megtiszteltetés. Hogy ennyi ünnep jut ki nekem, de közben egyik sem az én természetemet éltető ünneplés.

De én ilyet nem mondok. Már csak azért sem, mert minden ünneppel, amelyiknek itt, a Királyok Hegyén a gazdája vagyok, magamon valamit újjáavatok.

Magamon, de másokon is. Nincs kire, nincs miért irigykednem.

Megértem Ila fájdalmát, de én a kőnek inkább a vérét vétetem.

S nem hagyom, hogy én legyenek az a kő, akit a király megnyúzatni rendel el.

Ő a kő húsa. Talán én vagyok a kő vére. Néha legalábbis ezt hiszem. De lehet, hogy más is ezt hiszi itt még rajtam kívül. Ezt én ugyan a magam tudásával fel nem mérhetem.

De az a kő egyre csak gördül úton és útfélen. Saját lenyúzendó bőrébe öltözve, s attól megfosztván meztelenkedve. S az a kő egyre csak úgy ajándék, hogy ajándékba is szánjuk, meg nem is.

A kő, amikor ajándék, akkor a fiam.

A kő, amikor nem ajándék, akkor a férjem.

Nem mintha ő nem lenne nekem ajándék. De nem kő képében az.

Ő inkább itt maga a hegy.

(10)

És hogy ki vagyok én? A két dió. Amit nekem is elküldött ajándékba egyszer, ugyanúgy, ahogy az okos lány előtt is szépen tiszteltetett már ezzel.

Az egyik dióban, amelyet magam is felroppantottam: ott lapult a szerelem fénye.

A másik dióban, amelyet magam is felroppantottam: ott lapult a gyermekáldás fénye.

Ennyi fényt pedig itt Mátyás körül csak én kaptam.

Ezért ünneplem minden körülöttem gördülő kő vérének hullásában is csakis a magam jól forgandó szerencsáját.

A magam gyerektermészetében is a magam nőiségének ébredését.

Ez lenne hát az az ébredésem, amelyet az egész világ átaludt körülöttem. S mindenki mindent megtett azért, hogy ennek még csak a híre se menjen.

Persze Miklós⁶ járt az élen ebben a mesterkedésben. Nem is tudom, mivel vívtam ki ezt a tőlem erősen tartózkodó viselkedést nála. Talán azzal, hogy regényíró volt, s csak így illetem bele a maga magasztos teóriájába. Hogy én csak úgy jelenjek meg Mátyás körül, hogy azért ne sok vizet zavarjak. Ezzel persze ugyanolyan hamis képet festett rólam, mint amelyet Mihály⁷ festett Ilonkáról.

Hogy engem is valami elomló, édes elhagyatottság lebegjen körül, s bennem bizony valamilyen gyermekded és egyszersmind mélye vonzó szomorúság bujkáljon. S hogy legyen közben angyali az arcom, de a jövő bennem már eleve is csak fájdalmat keltsen.⁸

⁶ Vö.: **Báró branyicskai Jósika Miklós** (Torda, 1794. április 28. – Drezda, 1865. február 27.) – író, újságíró, politikus, a magyar romantikus regényírás első kiválósága

⁷ Vö.: **Vörösmarty Mihály**, a *Szép Ilonka* szerzője

⁸ Vö.: **Jósika Miklós**: *A csehek Magyarországon*. A jeles romantikus regényírónk 1839-ben megjelent regényének *Az apród* című fejezetében a Katalinról Mátyásban kialakult meggyőződést így írja le: „Mátyás képzeletében megjelent Pogyebrád gyermeklánya, az elérhetetlennek vélt Katalin, aki éppen azért, mert olyan távol állt tőle, helyzeténél fogva soha

Hát hogyne. Hogy minden legyen, csak éppen a nőiséggel bárkinek fel ne tűnjek. Hogy minden erre ment ki Miklósnál, azt mi sem bizonyítja jobban, hogy ő még az áldott állapotomról s a gyermekágyi láz közepette megszült fiamról sem hajlandó szót ejteni.

Persze. Legyen csak elomló és édes az én elhagyatottságom. S még gyermeksírással – a tulajdon, Mátyással közös gyermekem sírása – se enyhítsen semmit a magányomon.

Pedig nem kis csoda, amit véghez vittem. Hogy Nánát nem máskor, hanem éppen Mátyás születése napján világra hoztam. S erről a csodáról a legtöbbször hallgatnak a krónikások. Persze, mert akkor nem a gyermekded elhagyatottságomról lehetnék híres. Hanem a legnagyobb csodára képes anyakirálynék sorába emelkedhetnék – s ez még akkor is igaz lenne, ha engem ezen a földön tényleg korán elvesztettek. S az én ragyogó csillagállás alatt megszülető, már a születése napjával is csak a férjem előtt tisztelgő gyermekem sem ért meg pár napnál többet.

De az én csodám attól még kikezddhetetlen égi fényben játszhatna.

Miklósnál persze köteles tisztelet övez, de az anyaságomról szó sem eshet. Nem értem. Ha hinnék az összeesküvésekben, akkor ezt tenném. De ismerem én az írókat és az ő híres konfabulációikat. Akik a saját regényük hibátlan motívumszövegeért eladnák a saját anyjukat.

Én egy olyan szál voltam, amelyet Miklós nem akart nagyon Mátyás életébe szőni. Hagyott hát csendben, ráadásul gyerek nélkül jobblétre szenderülni. S az én egész halálomat a leginkább úgy tekintette, mint amit én magam is vártam, s ami felett az egész királyi udvar napirendre tért rögtön, amikor csak tehette.

Nem voltam én számára látnivaló. Nem kellett hát körém nézősereg, s ha lézengett volna is valaki erre, aki még így is, az ő minden gondosan körém terelt unalma ellenére is rám figyelhetne, azt is hagyta eloszolni szépen. Ahogy engem is gyorsan kivezetett a képből, hogy a szerepem csak annyi legyen, hogy Mátyás miattam színleletlen érzékenységgel viselt veszteséget szenvedjen.⁹

nem érdekelte különösebben. Gyönyörű kislány volt. Nagy, lelkes szemében volt valami elomló, édes elhagyatottság. Szelíd vonásain, apró piros ajkán valamilyen gyermekded és egyszersmind mélyen vonzó szomorúság bujkált. Ha kedves alakja olykor ellibbent Mátyás előtt, furcsa szánakozás töltötte el a fiú szívét: a kislány anygali arcában volt valami végtelen szemrehányás a jövőendővel szemben, ami vonzott s ugyanakkor fájdalmat keltett.”

⁹ Vö.: **Jósika Miklós**: *A csehek Magyarországon*. A *csillagász és Izabella* című fejezetben Jósika Miklós Katalin halálát így írja le: „A szelíd királyné március vége felé jobblétre szenderült. Régóta vágyott már meghalni testi és lelki szenvedései közepette. (...) A korona már Mátyás kezében volt. A székesfehérvári koronázás napját március huszonkilencedikére tervezték. Amikor a király hírt kapott felesége súlyos állapotáról, azonnal Budára vágatott Fehérvárról. El akarta halasztani az ünnepélyt. Aztán mégsem tehette: annyi idegen udvart értesítettek már a kitűzött napról. Amikor megjelent felesége betegágyánál, a szerencsétlen asszony lelkében felvillant az utolsó örömsugár. S ezt a fellobbanást már a halál követte. A jobb, bár egyszerűbb sorsra született jámbor teremtmény Mátyás vállán lehelte ki életét. (...) Mátyás erős lélekkel, színleletlen érzékenységgel viselte el veszteségét. Fényes temetést rendezett a fiatal halottnak, s amikor később titokban meglátogatta a sírt, a szánalomtól nehéz szívvel tette kezét a hideg márványra, s keserű könny égett a szemében.”

Igen. Ez az általános kép rólam szólva és rólam gondolkodva.

Szelíd királyné. Szerencsétlen asszony. Jámbor teremtés.

Aki csak arra volt jó, hogy Mátyás szánalmát kivívja.

De persze ez nem ilyen egyszerű. Ahogy Ila sorsa sem olyan könnyes-bús mesébe illő, mint ahogyan az utókor megőrizte.

Nők vagyunk. Drámai és lobogó nők. Megrakták a mi tüzünket is, s az el mégsem aluszik. Hanem a Királyok Hegyén az aranyzemcséktől káprázó levegőben bizony egyre csak fel-felszikkázik.

